

DR KENÉZ - KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

SZOMBAT

Hová vándorolt ki a 96.000 német zsidó

Heine ismeretlen nyilatkozata — Felcserélt szerepek — Export zsidók — A hitoktatás tökéletesítése — Az utolsó mohikán — A reformzsidóság új utakon — Titulescu és a londoni főrabbi — Kiásott prédikáció — Olvasom . . . Nem olvasom Színes riportok. Hírek.

A PESTI IZR. HITKÖZSEG AZ IFJUSÁGÉRT. A pesti izr. hitközség előjárósága áthatva attól a meggyőződéstől, hogy az új generáció ügyeinek gondozása a mának legfontosabb feladatai közé tartozik. — a kulturális ügyosztály keretében külön ifjusági osztályt létesített, ahol a különleges ifjusági szempontok figyelembevételével kezelik a hitközség ifjusági ügyeit. Ez az osztály a hitközség székházában (VII. Sip ucca 12. II. em. 54.) a hivatalos órák idején a pesti zsidó fiatalság rendelkezésére áll. Foglalkozik az ifjuság valláserkölcsi gondozásával, kulturális ügyeivel, gazdasági és szociális kérdéseivel. Központosítja a hitközség területén működő 12 ifjusági csoport működését és a törvényes keretek között tervszerűen megszervezi a középiskolai ifjuság zsidó önképzőkörét, valamint a tanonc és munkás fiatalság kulturszociális ellátását. Munkájában a pesti zsidó társadalomra kíván támaszkodni, ezen ezért megteremti az együttműködést a különböző társadalmi egyesületek között és létre hozza az intézmények közötti együttműködésük eredményeinek közösiségére a celszerű együttműködést.

A MIKÉFE KÖZGYÜLESE. A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület július 7.-én tartotta 94. évi rendes közgyűlését a Pesti Izr. Hitközség dísztermében, mely teljesen megtelt az egyesület tagjaival és pártfogóival. A közgyűlésen képviseltette magát a min. kir. Földművelésügyi Minisztérium, az Országos Iparegyesület, az Orsz. Izr. Iroda, a Pesti- és Budai Izr. Hitközség és a jótékonycélú társintézmények. Dr. Stein Emil elnök megnyitó beszédében melegen köszöntötte dr. Hevesi Simont, az egyesület díszelnökét és sajnálattal emlékezett meg arról, hogy az egyesület kiváló társelnöke: Klein Gyuláné betegsége miatt a közgyűlésen részt nem vehet. Ezután kegyelettel hódolt az ez évben elhunyt vezetőségi tagok emlékének, első helyen emlékezve meg Adler Gyuláról, aki 1879-től volt a Mikéfe vezetőségében, majd maróthi Fürst Lászlóról, báró Tornyai Rezsőről, Sándor Pál, Székely Ferenc, dr. Gábor Gyula és Schwarcz Gyuláról. majd örömmel jelentette, hogy az ipari tanoncotthon rövidesen beköltözik a kor követelményeinek mindenben megfelelő Hermina-uti új otthonba, melyben, a jelenlegi létszám kétszerese nyer befogadást és ezenkívül legényotthon is létesül. Ép így emelni akarja a kertész-képzőtelep növenlékeinek létszámát is, melyet szükségessé tesz a folyamodók nagy tömege. Az egyesület pénzügyi konszolidálása érdekében egyrészt az adós-

ságteherrel való szabadulást tűzi ki célul, másrészt a társadalom hatékonyabb segítségét óhajtja. A nagy tetszéssel fogadott elnöki beszéd után Kertész Ödön egyesületi igazgató ismertette az évi jelentést és mérleget. Beszámolt a két intézet működéséről, a kertész-képzőtelep üzemágairól, a tagok és pártfogók támogatásáról, a vezetőség tagjainak tevékenységéről. A felmentvény megadása után elnök mély hálóját fejezte ki a min. kir. Földművelésügyi- és a min. kir. Iparügyi Minisztériumnak, továbbá Budapest Szekesfővárosnak, a Pesti és Budai Izr. Hitközségnek, a Pesti- és Budai Chevra Kalisának, valamint a Tébé-nek, az egyesület nagylelkű támogatásáért, ugyancsak a nemes lelkű támogatóknak. Dr. Deutsch Ernő lelkes beszédben méltatta dr. Stein Emil elnök nagy érdemeit. A jövő évi költségvetés elfogadása után a mindvégig emelkedett hargulatban lefolyt közgyűlés véget ért.

DOKTORAVATÁS. Junius hó 28-án avatták a Pázmány Péter Kir. Tudományegyetemen orvostudorrrá dr. Szemere Tamást, dr. Szemere Samu, az Izr. Tanítóképzőintézet igazgatójának és feleségének, a Jurányi-utcai női felsőkereskedelmi iskola tanárnőjének fiát.

GRIESZ ARNOLD nagykereskedő, a Csáky-uccai templom előjárója. Nemcsak a templom előjárói pozíciójában, hanem sok más zsidó intézményben is vezető szerepet játszik és minden zsidó ügy lelkes és áldozatkész támogatója.

FISCHHOF BÉLA igazgató, képviselőtestületi tagot a Bethlen-téri templomkörzet jótékonyági előjáróját a XIV. a. adófelszólamlási tanács elnökévé nevezték ki. Fischhof Béla igazgató az egész zsidó társadalomban népszerű, mindenütt közszeretettel örvendő kiváló hittestvérünk.

KESZLER
KÁVÉ ÉS TEA
VI. TERÉZ-KRT. 56.

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Heine ismeretlen nyilatkozata

Miért nem tért vissza a zsidósághoz?

SZERKESZTŐI ÜZENET

Nem értem a következőt:

Ottó Zarek könyvében olvasom, hogy Mendelssohn védelmébe veszi az átokkal sújtott Spinozát és felpanaszolja, hogy „heverni hagyták az útszélen, mint valami döglött kutyát.” E zokszó eredménye: Mendelssohnt meggyanusították a spinozizmussal. — Néhány évtizeddel ezelőtt, ha nem tévedek, Achad Háám állott elő azzal az eszmével, hogy a zsidóságnak erkölcsi kötelessége a Spinozára kimondott átok megszüntetése. E figyelmeztetés azonban kiáltó szó maradt a pusztában és nem keltett semmiféle visszhangot.

Nem értem ezt; hiszen Spinoza még csak nem is tért ki; viszont pl. a kitért Heinrich Heinének mindent megbocsájtottak... Zsidónak, sőt jó zsidónak tekintik, írásait kiadják, költeményeit keletkezésük óta szavalják felekezeti összejöveteleken. Igaz: Heine lélekben visszatért a zsidósághoz, de gyakorlatilag mégis megmaradt lutheránusnak. Nem tudom megérteni és kérem Önt, igen tisztelt Szerkesztő Ur. magvarázza meg nekem e kétféle elbánsás lelki indokait.

Kiváló tisztelettel
dr. F. M. ügyvéd.

Válasz:

A magyarázat nagyon egyszerű. Spinóza, noha a legmagasabb etikai vonalon mozgott, a zsidósággal szemben ellenséges indulattal viselkedett. A „nagy átok” az akkori mentalitással magyarázható és a

„Traktátus” szerzőjének nem volt joga, oka ezért neheztelni. Heine ezzel szemben egy életen át igyekezett expiálni ifjúkori botlását és szellemében sohasem távolodott el a zsidóságtól. Olvassa el Heinének a zsidósággal kapcsolatos, a „Confessio Judaica” című munkában összegyűjtött írásait, amelyekből alább közlünk néhány szemelvényt, — érdemes azokat ismételten is elolvasni — s látni fogja, hogy Heine saját sorai is választ adnak az Ön kérdésére.

*

Arra a kérdésre vonatkozóan, hogy Heine miért nem tért vissza gyakorlatilag is a zsidósághoz, érdekes szájhagyományról van tudomásom. Isch mipi Isch. Jómagam egy öreg filozófus-barátomtól, Wohl Károlytól hallottam először, ő pedig Nagyvárad legkiválóbb zsidó orvosainak egyikétől, dr. Pollák Hermanntól értesült felőle. Dr. Pollák Hermann, aki tudvalevően arról is nevezetes volt, hogy a múlt negyvenes éveiben egyik legfőbb kezdeményezője volt egy rabbiszeminárium felállítására irányuló mozgalomnak, ifjú korában iskolatársa és jóbarátja volt Heine házi orvosának, a híres dr. Grubynak, aki párisi ba-

rátkozásuk idején Heine számos, szóbeli nyilatkozatát közölte magyar orvosbarátjával. Az ugyan-

csak magyar származású dr. Gruby szerint Heine áttéréséről a következőképen nyilatkozott:*)

*

„Egy kis város kis templomában követtem el ifjúkori botlásomat. . . Vajjon, hol találok Európában elég nagy zsinagógát, ahol ezt méltóképen jóvátehetném? Írásaimnak nagyobb a publicitása és évszázadokra szóló, átható ereje, mint a világ legnagyobb templomának akusztikája, mint a római Szent Péter templom térfogata. Főként azért nem térhetek vissza hivatalosan a zsidósághoz, mert meggyanúsítanának, hogy anyagi érdekből teszem Rotschild és a nagybátyám kedvéért és ez okvetlenül ártana írásaim tekintélyének és hatásának.“

Ja, ich bin zurückgekehrt zu Gott, wie der verlorene Sohn, nachdem ich lange Zeit bei den Hegelianern die Schweine gehütet. War es die Misere, die mich zurücktrieb; Vielleicht ein mindern miserabler Grund. Das himmlische Heimweh überfiel mich und trieb mich fort durch Wälder und Schluchten, über die schwindlingsten Bergpfade der Dialektik. Auf meinem Wege fand ich den Gott der Pantheisten, aber ich konnte ihn nicht gebrauchen. Dies arme träumerische Wesen ist mit der Welt verwebt und verwachsen, gleichsam in ihr eingekerkert und gähn dich an, willenlos und ohnmächtig. Um einen Willen zu haben, muss man eine Person sein, und, um ihn zu manifestieren, muss man die Ellbogen frei haben. Wenn man nun einen Gott begehrt, der zu helfen vermag — und das ist doch die Hauptsache — so muss man auch seine Persönlichkeit, seine Ausserweltlichkeit und seine heiligen Attribute, die Allgüte, die Allweisheit, die Allgerechtigkeit usw. annehmen. Die Unsterblichkeit der Seele, unsere Fortdauer nach dem Tode, wird uns alsdann gleichsam mit in den Kauf gegeben, wie der schöne Markknochen, den der Fleischer, wenn er mit seinen Kunden zufrieden ist, ihnen unentgeltlich in den Korb schiebt. Ein solcher schöner Markknochen wird in der französischen Küchensprache la réjouissance genannt, und man kocht damit ganz vorzügliche Kraftbrühen, die für einen armen

schmachtenden Kranken sehr stärkend und labend sind. Dass ich eine solche réjouissance nicht ablehnte und sie mir vielmehr mit Behagen zu Gemüte führte, wird jeder fühlende Mensch billigen.

*

Ich habe wieder im alten Testamente gelesen. Welch ein grosses Buch! Merkwürdiger noch, als der Inhalt ist für mich diese Darstellung, wo das Wort gleichsam ein Naturprodukt ist, wie ein Baum, wie eine Blume, wie das Meer, wie die Sterne; wie der Mensch selbst. Das sprosst, das fließt, das funkelt, das lächelt, man weiss nicht wie, man weiss nicht warum, man findet alles ganz natürlich. Das ist wirklich das Wort Gottes, statt dass andere Bücher nur von Menschenwitz zeugen, Im Homer, dem andern grossen Buche, ist die Darstellung ein Produkt der Kunst, und wenn auch der Stoff immer, eben so wie in der Bibel, aus der Realität aufgegriffen ist, so gestaltet er sich doch zu einem poetischen Gebilde, gleichsam umgeschmolzen im Tiegel des menschlichen Geistes: er wird geläutert durch einen geistigen Prozess, welchen wir die Kunst nennen. In der Bibel erscheint auch keine Spur von Kunst: das ist der Stil eines Notizenbuchs, worin der absolute Geist, gleichsam ohne alle individuelle menschliche Beihilfe, die Tagesvorfälle eingezeichnet, ungefähr mit derselben tatsächlichen Treue, womit wir unsere Waschzettel schreiben. Über diesen Stil lässt sich gar kein Urteil aussprechen, man kann nur seine Wirkung auf unser Gemüt konstatieren und nicht wenig mussten die griechischen Grammatiker in Verlegenheit geraten, als sie manche frappante Schönheiten in der Bibel nach

*) Annak idején feljegyeztem az eredeti német mondatokat, de sajnos, e feljegyzésem elveszett és így csak emlékezetből idézem H. szavait.

Export-zsidók

Lengyelországnak is van egy antiszemita pártja. Ameddig Pilsudszky marsall élt, aki fiatalabb éveiben forradalmi szocialista volt és így minden energiájával küzdött az antiszemitizmus ellen. ez a párt nem sok vizet zavart. Most azonban Lengyelország belső élete nagyon zavaros, mert azok, akik Pilsudszky alatt együtt dolgoztak, több csoportra szakadtak és nem egy csoport hajlamos arra, hogy az antiszemita párttal együtt dolgozzék.

Ennek a tábornak egyik publicistája, egy igen tehetséges fiú, akit azonban nem igen vesznek komolyan, Ladislaw Studnicky, nem régen egy könyvet adott ki „A lengyel zsidó probléma“ címen. Ebben mindenekelőtt kifejti, hogy a zsidóság a világ legjobban felszerelt népe, hogy rendkívül nagy nemzetközi ereje van és stb. stb. Majd rámutat arra, hogy a lengyel állam gyöngye szervezete nem bírná el a zsidó-kérdés radikális megoldását. mint Németország, mert hiszen Lengyelországban a zsidók a lakosság 15 százalékát képezik. Studnicky tehát azt ajánlja, hogy Lengyelország lépjen tárgyalásokba Braziliával és kössön vele kompenzációs alapon kiviteli, beviteli megállapodást, már mint a hogyan ez szokás.

És pedig Lengyelország szállítson Braziliának évenként százezer zsidót, Brazília pedig küldjön Lengyelországnak ugyanannyi vagon kávé.

Studnicky nem precizirozza, hogy ez a kávé pörkölt legyen-e vagy nyers?

Ilyenmódon, írja a lengyel publicista, Lengyelország 30 év alatt a három millió

zsidóját teljes egészében kiszállíthatja Braziliába.

Ha Studnicky terve megvalósul, előreláthatólag ilyenfajta levelezések lesznek:

**T. Kereskedelmi miniszterium
Rio-de Janeiro.**

Van szerencsénk szives tudomására hozni, hogy ma feladtunk címükre teljesen jó állapotban 4375 zsidót, mely küldemény ellenértékeképpen b. számlájukat megterheltük 17.000 vagon prima kávéval.

Kérjük Önöket, hogy a küldeményt haladéktalanul vegyék át, mert a késedelmeskedésért esetleg bekövetkező károkért a felelősséget már eleve elhárítjuk magunktól.

No lám, no lám! Milyen könyvek jelenhetnek meg 150 esztendővel a francia forradalom után, amely proklamálta az ember jogait. (NAPLÓ)

Olvasom

Fájdalommal és sajnálattal kell megállapítanom azt, hogy ha a zsidóságnak nem is fizikai elégtetése folyik az egész világon, de sajnós az existenciák égetése folyik mindenütt. Nem hallgathatom el azt a hitemet és meggyőződésemet, hogy a magyar nép nem antiszemita! A magyar népnek az antiszemitizmushoz nincs semmi köze. Az antiszemitizmus csak üzlet! Egyeseknek az üzlete, amelyet a magyar népre akarata ellenére akarnak ráerőszakolni. Magyarországon már volt egyszer egy csődbejutott fajvédő párt, amelynek kiváló vezetői voltak és ezek a vezetők akkor, amikor a párt megszűnt, nyilatkozatban jelentették ki, hogy nem lehet Magyarországon fajvédő mozgalmat csinálni, mert a magyar paraszt összenőtt a magyar zsidóval. A magyar nép felfogása nem változott, nemcsak a városokban, a falvakban is, hűségesen kitart a veszedelemben, a bajban azok mellett, akik minden gondjukban, bajukban résztvettek.

Szent Péter esernyőjében és Nyíró József Új Bencéjében van igazán megírva a magyar zsidóságnak és parasztságnak egymáshoz való viszonya. Együtt élnek, a zsidó felekezeti magyar boltos összenőtt a magyar paraszttal.

Ezüst

**disztárgyak és evő-
eszközök a legolcsóbb
gyári árban**

Schleifer

**ezüstárugyár, Kazinczy-u. 10
(Rákóczi-ut közelében)**

Reformzsidóság londoni világkongresszusa

Londonban ülésezett július hónapban a „World Union for Progressive Judaism“. A kongresszusnak az volt a fő attrakciója, hogy a vezető szónokok konzervatív irányokat hangoztattak, mely ellen, a hitlerizmus hatásaként alig akadt ellenmondás. A tárgyalások folyamán kitűnt, hogy a cionizmus erősen terjed a reformrabbik között. Az egyik referens rámutatott arra, hogy a Palesztinába menekült németek Haifában reform hitközséget alakítottak, melynek vezetője, az azelőtti stettini rabbi, dr. Elk lett. A referens előadta, hogy Palesztinában a reformirányzatnak könnyű helyzete van, mert ottan is csak egy ünnepnapot tartanak, munkaszünetes nap a szombat s nem probléma a héber nyelv, mert a köznyelv is héber. A referátum feleleveníti még azt a kuriózumot is, hogy a hagadai négy kérdés Haifában egész másképp hangzik. A haifai gyermek ilyeneket kérdez: „Miért van gazdag és szegény?“ Továbbá: „Miért nincs béke a világon“ — és így tovább...

Amikor Berlin szívesen látja őket

Meghívást kapott és Berlinbe utazik Zissovits Lenke a nemzetközi tenniszversenyre

Csak semmi politika. Itt sportról van szó! A többszörös román bajnoknő, P. Zissovits Lenke meghívást kapott a berlini Barkochbától, hogy vegyen részt a berlini sportegyesület által rendezendő nemzetközi tenniszversenyen. Ennek a meghívásnak a háttérében az a kényes kérdés húzódik, vajon miért lettek egyszerre olyan kapósak és szívesen látott vendégek Berlinben a világ zsidó versenyzői. A német olimpiai bizottság egyenes felkérésére bocsájtotta ki meghívóit a berlini zsidó egyesület, amivel egyfelől azt a célt igyekszik szolgálni, hogy az olimpiai játékok időtartama alatt a világ minden részéből minél nagyobb számban jöjjenek Berlinbe zsidó érdeklődők, ami igen plauzibilis, ha zsidó versenyzők is tolonganak ott. Ezek aztán vigyék hírül a németek kiméletlen antiszemitizmusáról „túlzottan“ elterjedt hírek „cáfolatát“. Másszóval Berlin igazolni óhajt. . . Igazolni akarja és pedig szemtől szembe, hogy mindaz csak mende-monda, ami a zsidók üldözéséről el-

terjedt a világon és a zsidók most maguk meggyőződhetnek az ellenkezőjéről. . . A zsidó vendég urak és hölgyek ellátását egyébként az olimpiai intézőbizottság támogatja, berlini tartózkodásuk alatt. . .

A meghívás befutott, a bajnoknő kézhez kapta. Dehát az ügyben a kivételes állapotra való tekintettel nem egyedül intézkedik. A férje, Popper Ernő, más állásponton volt. Előbb döntött, hogy neje ne vegye komolyan a szives invitálást és — maradjon itt-hon. Később a házaspár mégis úgy határozott, hogy P. Zissovits Lenke elfogadja a meghívást, kiutazik Berlinbe, ahol tennisz-sportunk dicsőségére bizonyára megújuló sikereket szerez a fehér sportnak — ez a kitűnő reprezentánsa. Dacára Göbbelsnek. . .

Titulescu a londoni fő-rabbtól értékes román könyveket vett

Bucurestiből jelentik: Titulescu külügy-miniszter értesítette a Román Akadémiát, hogy a londoni fő-rabbtól, dr. Gaster-től 230 kötet román történelmi munkát vett, Mihail Eminescu idejéből való értékes köteteket.

A Tempo című lap írja meg ezt azzal, hogy Titulescu külügyminiszter felajánlotta a megvett könyveket az Akadémiának. Dr. Gaster londoni fő-rabbi Sighetul-Maramtietről származott el, s a nagy tudású fő-papnak olyan értékes könyvtára van, hogy dicsekedhetne hasonlóval. A londoni fő-rabbi szivélyes nekszust tart fenn a külügyminiszterrel még londoni követ korából és így sikerült az értékes könyvtár román vonatkozású köteteknek eladására rábírnival a fő-papot.

Olvasom

Egy keresztény zsolnai koldusnő a zsidó hitközségre hagyta vagyonát. E napokban meghalt Zsolnán (Szlóvensko) egy Brycha Katalin nevű öreg keresztény koldusnő. Lakásán négy beétkönyvet találtak összesen 59.000 Kc. értékben, mely összeget összekoldulta. Végrendeletében az egész összeget a zsidó hitközségnek hagyta azzal az indokolással, hogy rossz napjaiban és később is mindig többet kapott a zsidóktól mint a keresztényektől.

Budapest zsidó kövei

II.

*Nyissátok ki nekem az ég kapuit
Bemegyek rajtuk, magasztalom Istent. Zs. 118, 19.*

A zsoltárkészítő e szavaival lépjük át Budapest zsidó templomainak, iskoláinak és jótékonyági intézményeinek küszöbeit és a különböző márvány emléktáblák, feliratok változatos gazdagságban tárulnak szemeink elé. Ez alkalommal főleg a történeti nevezetességü és az intézmények alapítására, vagy ünnepélyes megnyitására vonatkozó feliratokkal kívánunk foglalkozni.

Már első cikkünkben említettük az óbudai zsinagóga külső feliratát és most belépünk az ősi, több mint száz éves zsinagógába és hirtelen úgy érezzük, mintha a velencei vagy livornói zsinagógákban járnánk. Dus arany diszítések, hatalmas márványoszlopok, diszes sivilizációs tábla, a Zichy gróf család címerével ékesített almémor. A frigyláda felett pedig az égő csipkebokor mása, a bibliai verssel körülvéve

*És a hegy tűzben égett
Az ég szivéig.*

A frigyszekrénytől balra van egy emléktábla, amelyet villanykörték vesznek körül, Münz Mózes a híres óbudai rabbi (Mh. 1831.) emlékére. A frigyszekrény lépcsőzetének baloldalán van egy nagyon érdekes felírás, amely a közel 100 éves nagy árvíz emlékét jelzi.

„Ha majd kérdezik fiatalok, hogy mit jelent e kő a szentélyben, akkor feleljetek, hogy késői nemzedékek is megtudják, hogy a Donau vizei idáig jutottak.“ Az árvíz idején az óbudai zsidók a református templomban találtak menedéket. Az

óbudai zsidó muzeum két emléktáblát őriz, az egyik a templom 1820. évi, a másik az 1900. évi avatás emlékét őrzi. Mindkét emléktábla szinte az előcsarnokba kívánkozik.

A Ferenc József Országos Rabbiképző Intézet előcsarnokában két tábla van. A bal falon lévön következő a felírás:

„Az Országos Rabbiképző Intézet 1877. október 4-én nyílik meg. Tisza Kálmán miniszterelnök, Trefort Ágoston, vallás és közoktatásügyi miniszter, a Főrendiház és Képviselet, a főváros és egyetem, a hazai ref. és unitárius főiskolák, a boroszlói és berlini rabbiképzők, a párisi Alliance, a bécsi és lemergi hitközség és 40 hazai hitközség képviseletében.

Szemben a jobboldalon a következő történelmi nevezetességü felírás:

*Dicsőségesen uralkodó királyunk
Ő császári és apostoli királyi felsége, I. Ferenc József, az Országos Rabbiképző Intézetet fennállásának második havában 1877. november 15-én legfelsőbb látogatásával kitüntette.*

Midön e sorokat olvassuk, úgy érezzük, mintha a történelmi gényes lebegne az emlékkövek felett. Kétszer alapított és vett védelmébe fejedelmi kegy zsidó teológiai főiskolát. A jeruzsálemi szentély ostromlásának idején Vespasianus császár adott Rabbi Jochanan ben Zakkajnak engedélyt, hogy Jamniában főiskolát létesítsen, IV. Béla magyar király pedig törvényben védi meg a zsinagógát, ami egyet jelent a templommal és iskolával.

A Pesti Izr. Hitközség kórházának előcsarnokában két tábla van. A jobboldalon a következő felírásu:

A Pesti Izr. Hitközség kórháza 1889. november 17-én (650) ünnepélyesen felavattatott. Ó küldj gyógyulást minden fájdalomknak!

A Pesti Chewra Kadisa Szeretetházának előcsarnokában Hein Mór és feleségének, továbbá Freund Adolf és felesége szobrai láthatók.

A Wechseltmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia Vakok Intézete előcsarnokában levő táblán a következő szavak:

Szeme voltam a vaknak!

A szemben lévő márványtáblán:

Ti megöröpendeztetétek azt, aki nem lát, áldjon, ki mindenkit lát, de kit senki nem lát.

A talmudban Isten neve: Látó, aki azonban nem látható. (Beráchoth 16. a.)

A Pesti Chewra Kadisa Aggok Házának előcsarnokában van egy tábla a következő felirattal:

A Pesti Chewra Kadisa mindenkör kegyelettel őrzi Bold. Kann Ármín urnak emlékét, ki nagylelkű alapítványa által ez intézet létesítését lehetővé tette.

A Pesti Izr. Hitközség megszűnt fiupolgári iskolájának lépcsőházában levő fekete márványtábla Wahrmann Mór az iskola alapítójának nevét örökíti meg.

Az alapítványi zsidó fiugimnázium előcsarnokában hatalmas márványtábla a következő felírással:

A Pesti Izr. Hitközség hálás kegyelettel hódol kövesgyüri lovag Freystädler Antal emlékének, aki az 1892-ben felajánlott nagylelkű alapítványával e zsidó gimnázium létesítését kezdeményezte, hogy szent vallásunk hagyományaiban szolgálja a magyar tudomány és kultúra haladását.

lent másik két tábla, amelyek Wahrmann Sándor, Taub Salamon

és Winterberg Gyula nagylelkű adományairól szólnak.

Az I. emeleten lévő imaház felett: Akiket szívünk arra indított, Hogy hozzájáruljanak minden munkához. Mózes II. 35, 29.

A Pesti Izr. Nőegylet Leányárvaházának előcsarnokában Erzsébet királyné szobra áll. És a falakon köröskörül az árvák támogatására figyelmeztető versek.

Legyetek védői az árvának és szegénynek!

Az árvának Te lettél a segítője!

Csak kevesen tudják, hogy Budapest számos imaháza között a legmeghittebb és legbensőbb áhitatot keltő a Leányárvaházé, amelynek boltozatán Izrael hitvallása:

Halljad Izrael az Örökkévaló a mi Istenünk az Örökkévaló Egyetlen!

A Hősök Templomának kupoláját a XLII. Zs. 3-ik verse övezi:

Szomjuzik lelkem Istenre az élő Istenre!

A bejárat felett pedig Dániel 12-ik fejezetének 2-ik verse:

Sokan a föld porában alvók közül felébrednek,

Egy részük örök életre!

A Dohány-utcai árkádok között két emléktábla, az egyik a templom építőjének, Förster Lajos és Wechseltmann neveit örökíti meg, a másik a templom újjáépítőjének, továbbá a Hősök Templomának és a Kulturház építőjének és a Hitközség akkori vezetőjének, elnökeinek előjáróinak neveit örökíti meg.

Most pedig belépünk ismét oda, ahonnan elindultunk, a Dohány-utcai zsinagógába, amelynek boltívén napsugártól bearanyozottan ragyog a zsoltárköltő verse:

Napkeltétől-napnyugtáig Dicsértessék az Örökkévaló neve. (Zs. 113. 3.)

Az élők birodalmának köveit követni fogják a holtak birodalmáéi.

Dr. Wolf József

A hitoktatás tökéletesítése

Legutóbb egy értekezéslet alkalmából, amikor a pesti zsidó ifjúság lelki strukturájáról és elhelyezkedéséről volt szó, az egész pesti hitoktatás ügyét és a hitoktatókat a vádlottak padjára ültették.

Az értekezéslet után beszéltem egy elsőrangú szakértővel, aki járatos a zsidóság összes dolgaiban és megkérdeztem nézetét erre vonatkozólag. A következőt mondta nekem:

— Én nem azzal kezdem, amit Önnek a Szombat mult számában gúnyosan mondott a meginterpellált Vogel bácsi, hogy bizonyára nincs miről írni, azért érdeklődik ilyen kérdések iránt. Nem! A hitoktatás ügye nem uborkaszonba való probléma, mert erről igenis állandóan kell beszélni. Annál is inkább, mert a zsidó ifjúság problémájának túlkényelmes és túlegyszerű megoldása ez: mindennek a hitoktatás az oka. Menél komplikáltabb valamilyen kérdés, annál jobban esik, ha a dolgot le lehet egyszerűsíteni, a sok mozzanatok között az egyikre rá lehet mutatni, mint döntőre. Az antiszemitáknak jól esik, ha mondhatják: a zsidók az okai. A zsidók igen sok bajt a cionistákra fognak. Nálunk a hitoktatók az izraeliták cionistái, akiket igen könnyű egyetemlegesen megvádolni. Pedig: ha a bajokért a hitoktatók felelősek, vannak, akik a hitoktatókért felelősek, amikor megválasztották, vagy kinevezték őket. Megismétlődik az egyszeri kántor kijelentése: Ő nem tehet róla, hogy ő kántor, ha a hitközség bolond és megválasztotta őt. A hitoktatók megválasztásánál valóban komoly szelekciót kellett volna csinálni. Éveken keresztül az volt a prakszis, hogy mindenki, aki a főváros-

tól el lett bocsátva, vagy minden hölgy, aki a gyorstalpaló hitoktatási tanfolyamot végezte, megkapta a lehetőséget a vallás-oktatásra.

— Most megvan a baj s így tehát törekedni kell a javításra. Szidalmazásokkal itt nem megyünk semmire. A pesti hitoktatói viszonyok viszont nem olyanok, mint az orthodox vidék viszonyai, amikor a szülői házban nevelik a gyermeket vallásosságra és így tehát nem baj, ha az elemiben, vagy a középiskolában a sakter, vagy a samesz végzi ezt a fontos munkát.

A hitoktatás ügyében igenis nagyon fontos a továbbképzés. Ez alatt természetesen nem azt kell érteni, hogy néha este összejönnek a berendeltek és meghallgatnak egy-egy előadást. Ez csak formai dolog. Minden alkalmazottnál kell valami anyagi, vagy pozícióbeli ösztönzés, pedagógiai alkalmazottnál is be kellene hozni. A hitoktatói statutust úgy kellene rendezni, hogy az előrehaladást össze lehetne kötni bizonyos vizsgák letételével és továbbképző tanfolyamok abszolválásával. Ez ellen esetleg egyesek felzúdulnának, de csak a selejtesek, a jobbak csak örülnének neki. A szelekciótól csak a tehetségtelenek félnek. Természetesen a továbbképző tanfolyamok előadóit kitűnően kellene fizetni és a vizsgáknak teljesen igazságosan kellene lefolyniok. Ez a továbbképző olyan legyen, ahol igazán nem lehet majd protekcióval elérni semmit.

Summa summarum, sokat lehetne ezekről a dolgokról beszélni, de anyagi áldozatok és apostolkodásig menő puritánság nélkül nem lehet elérni semmit sem. Ez az igazság, a többi pedig csak mellékes beszélés.

OLVASOM,...

NEM OLVASOM...

Nem olvasom

Alig múlt el dr. Kecskeméti Lipót, nagyváradai főrabbi elhunytá után a szokásos harminc napos gyász, máris utána néznek utódlása ügye elintézésének. A multkor próba szónoklatot is tartott már fiatal rabbi. Az eljárás méltó az elhunyt ragyogó emlékezetéhez. A község nem akarja megtakarítani a pap fizetését és egészen bibliai szellemben cselekszik: Harminc napig gyászolta Izrael Mózesét és miután végetértek a gyász napjai, a nép az ő utódának, Josuának engedelmeskedett, mert az Örökkévaló megtöltötte őt a bölcsesség szellemével és Mózes rátette a kezét a fejére. — A hitközség eme nemes eljárásában több kegyelet rejlik, mint amikor némely hitközségben praesente cadavere kezdenek tárgyalni az utódlásról és félig terrorisztikus módon kikiáltják a fiát, vagy sógorát utódnak. Nagyváradon azonban tudják, hogy mivel tartoznak dr. Kecskeméti fenkölt emlékezetének.

Olvason

Furcsa kis botrány volt az alesi állami népiskola vizsgáján. Kocsis Béla, az iskolai gondnoktestület elnöke a tábla elé szömlölte Fischer Anna 8 éves kis zsidóleányt. á

— No, ird fel a következő feladatot!

A kisleány Kocsis felé fordult.

— Most szombat van. Nekünk tilos szombaton irni.

Mire Kocsis:

— No, azért irhatnál.

Erre felállott a helyéről Nagy Imre igazgató tanító és odaintette a kisleánynak:

— Nagyon helyes, amit tettél. Ne irj, ha a vallásod tiltja. Eredj a helyedre. Ne hallgass

senkire.

Ebből aztán izgalmas összecsapások következtek, iratok születtek, egészen a minisztériumig jut majd az ügy, de napnál világosabban áll az a tény, hogy Nagy Imre római katolikus tanító erkölcsi kötelességének tartotta a zsidó kislány vallási érzékenységét tisztelni és védeni.

Olvason

Matolcsy Mátyás képviselő a magyar mezőgazdasági munkásság érdekében írott egyik cikkében igen erős kifejezéseket használ. Egy ellencikk-író, kiváló közéleti tényező azt írja róla, hogy nagyon destruktív. Matolcsy ezt a szemrehányást egy könyved mozdulattal elintézi azzal, hogy az őszinte meggyőződésre nem lehet a destruktívó bélyegét rányomni. Ez az apróság bizonyítja, hogy a progressivitas a keresztény írók kezében van jó kézben letéve, de csak ott. Bettelheim Sámuel barátunk Amerikából hozta azt a szellemi türelmi játékot, amelynek alapja az amerikai tudósok elmélkedése, amely abból indul ki: „Ha egy esemény nem úgy történt volna, mint ahogy lefolyt, mi lett volna a világ sora“. Ennek analógiájára fel lehetne tenni a kérdést: Ha a francia forradalmat zsidók csinálták volna, mi lett volna? Rossz rá gondolni, hogy milyen utálattal hangoztatnák most a „szabadság, egyenlőség, testvériség“ ördögi ígét.

Olvason

Dániel Antal kassai cigányfiú, aki most érettségizett, lefordította a cigány-nyelvre a bibliát. Az első cigány-nyelvű biblia Dániel Antal fordítása, amely nagyban hiva'va lesz a cigányok között a kulturát terjeszteni.

Nem olvasom

Ha nem tévedek, Tacitus mondja valahol: „Van olyan bolond, aki okosnak tette magát, sőt van olyan bolond, aki — bolondnak tettei magát. Különösen érdekes az, hogy megrögzött hazug emberek még véletlenül sem mondanak igazat.“ Érdekes, hogy Tacitust a diktátorok mind gyűlölik

és Napoleon minden író között Tacitust utálta legjobban, mivel ez élesen kritizálta a római imperátorokat, kikkel Napoleon szakmai közösséget érzett.

Tacitus stílusára — itt most az írómódot értjük — kínálkozik a következő különös nyilatkozat, melyet nyári pihenőm alkalmával a hullámozó Balaton tetején halottam. Szerkesztő kollégám faktotuma ezeket beszélte: — A mi főszerkesztőnk csak minden negyedik holdujságkor mond igazat és mivel az igazmondás ellenkezik természetével, ilyenkor mindig elpirul. A szerkesztőség és kiadóhivatal minden tagja tudja, hogyha a Főszerkesztő elpirul, véletlenül igaz szaladt ki a száján.

Olvasom

Megjelent vaskos kötetben a magyar fordításos Hitler-könyv, „Mein Kampf.“ Nagyon fontos volna, hogy zsidó részről most kiadják Harand asszony elleniratának („Sein Kampf“) magyar fordítását is. Ezt egyébiránt már hónapokkal ezelőtt sürgettem a Szombatban. Most hozzátehetem azt is, hogy a Harand-könyv bevezetéseképpen közölni kellene a Korunk Szava című katolikus lap recenzióját. A katolikus lap erkölcsi pártosszal tiltakozik a Hitler-könyv fordítása ellen és aláhuzza, hogy a fordítók szemet hunytak ama köztudomású tény előtt, hogy a hitlerizmus Magyarországon pangermanizmust okoz, ez pedig csak Magyarország végromlása lehet.

Nem olvasom

Magyarországon csak két olyan hitközség létezik, ahol a Chevra elnöke egyszersmind a hitközség elnöke is. Az egyik Pécs, ahol dr. Deutsch Zsigmond viseli mindkét tisztséget és Ujpest, ahol Arányi Adolf a kettős elnök. Mindkét helyen az illetők hosszú éveken át voltak előbb Chevra elnökök és hosszú, áldásdús működés után választották meg őket hitközségi elnöknek. A sorrend itt fontos, mert ha a Chevra elnököt választják meg hitközségi elnöknek: ez nagy kőved; megfordítva inkább — politikum.

Nem olvasom

A miskolci szefárd (szélső ortodox) hitközség főrabbija meghalt. Fiát és helyettesét nem akarják megválasztani utódnak különféle ürügyek alatt. Pedig, az igazi ok az, hogy a jelölt csak 35 éves, s már több gyermeke van, mint Jákob ősapánknak. — Hát ez már a miskolci szefárdoknál is baj? — O tempora, o mores!

Olvasom

Reinhardt rendezte a „Theodor Herzl“-t. A modern zsidó dráma valósággal renaissancát éli az egész világon. Rhei bó Herzlről szóló drámája egyik nagy jelentőségű eseménye lesz ennek az irányzatnak. A drámát Max Reinhardt fogja rendezni a most következő színházi szezonban, New-Yorkban, a Manhattan-opera színpadán. Werfel ugyancsak zsidó tárgyú nagy drámájának „az ígéret utjá“-nak bemutatása után. A számos képből álló, rendkívül lenyűgöző darab egyes részei történelmi egymásutánban mutatják be a palesztinai gondola fejlődését, illetve Herzl életútját, az első ösztönzést, a nagy eszme kicsirázását, a párisi Dreyfuss-per alkalmából, amelynek tárgyalásain Herzl még mint szerény, Bécsből kiküldött újságíró vett részt. Itt vált számára a világ zsidókérdése elementáris politikai impulzussá és a szindarab lüktető elevenségével kíséri végig ez az impulzus további sorsát és Herzl gondolatának rezonanciáját a világ zsidóságában: Bécsen, Londonon és Párizson át — a Baseli kongresszusig...

Olvasom

A san-franciscoi német konzul tiltakozott a hatóságoknál, hogy zsidó színészek előadjanak német darabot, mert kiejtésük zsidós. A hatóság természetesen kinevette. A konzul azonban nem tudja, hogy lekopirozott egy nyolcvan év előtti anekdotát. Akkor Berlinben engesztelhetetlen antagonizmusban élt dr. Sachs rabbi, a hirneves prédikátor és műfordító Holdheim Sámuellel. Az előbbi konzervatív irányzatú férfiú volt, németül úgy beszélt, hogy a németek csodájára jár-lak, míg a lengyel születésű Holdheim, aki teljesen soha meg nem tanult németül, a németiségbe való beolvadás jelszavának hirdetésével a legszélsőbb reformnak hódolt. Mikor azután a templomba behozta a zsidó tradíciótól teljesen elütő formákat, Sachs megdöbbenéssel mondotta: „Holdheim templomában csak egyetlen dolog zsidó: Az ő német szónoklatai“.

Olvason

Thomas Mann-nal kapcsolatosan: Ha Goethe ma élne, pontosan ez lenne a sorsa: városról-városra, a kor legnagyobb művészeinek íróasztala egy szállodai szoba alkalmi bútorral (tegnap még valami cégvezető ült mellette) és ha érkezik, ha indul, a portásnak felmutatná — Nansen útlevelét. Bizony kérem.

Olvason

Jalbrzikovszky vilnai hercegérsek néhány nappal ezelőtt egy kis Sviszloszcz nevű városkába érkezett, ahol többek között a városka rabbija héber és lengyel nyelven üdvözölte. Az ülvözlő, beszédre a hecegérsek, aki kiváló hebraista, ugyancsak héber nyelven válaszolt és beszédét a következő szavakkal fejezte be: „Ábrahám, Izsák és Jákob Istene áldja meg Izrael egész népét és különösen Izrael gyermekeit Sviszloszczban“. Majd miután a lakóság arra intette, hogy békességben éljen a zsidókkal és szeressék egymást, a zsidóktól „Salom! Salom!“ üdvözlettel köszönt el.

Olvason

Az emberek hozzászórtak ahhoz, hogy az étkezés pénzükből kerül s minél jobb étkezésben akarnak részesülni, annál több pénzt kell kiadniuk. A „Hadassah“, a palesztinai építőmunka amerikai zsidó nőegyesülésének sikerült első ízben gy. csomó embert rávenni arra, hogy étkezés címén pénzt adjon ki — egy-két olyannyira szerény kostoló-falatér, amely k. b. a tizedrészébe került az érte beszédett összegnek. A „Hadassah“ ezt egy „éhség-lakomá“-nak elnevezett összejövetel után vitte végbe Washingtonban, még pedig oly módon, hogy minden vendégnek, aki a terített asztalnál helyet foglalt, 99 Centet kellett fizetnie. A „fogás“ azonban amit számára felszolgáltak, mindössze 9 centjébe került a rendezőségnek, úgy hogy 90 Cent a Hadassah-alap számára jutott. Az „étkezés“ végén a rendezők bejelentették, hogy az éhség-lakoma 1000 dollár eredményezett, amelyet 7000 németországi, jelenleg Palesztinában iskolába járó zsidó gyermek étkezésére fognak fordítani. Hányszor halljuk, különösen külföldi körökből, hogy a nyugati világ zsidói mennyire más zsidók, mint a magyar zsidók. A washingtoni éhséglakoma mintha valóban

ezt bizonyítaná. Ezek az amerikai zsidók megtudták csinálni ezt a kettős paradoxont: lakomáztak, hogy éhen maradjanak és éhen maradtak, hogy mások lakomázzanak.

Olvason

A lengyel hadsereg főrabbijának, Steinberg őrnagynak rendeletére megkezdik a lengyel hadsereg zsidó katonáinak vallásos kiképzését. Egyelőre hetenként egy vallásos kiképző óra lesz, amelyen a Chumest a Raschival, a Misnát és a Sulhan Aruchot fogják tanítani.

Olvason

A bajai hitközség állásvesztésre akarja ítélni rabbiját. Az országos statutum és törvény értelmében ez ugyan lehetetlen, de a hitközségi alapszabályt az illetékes hatóság állítólag úgy erősítette meg, hogy a közgyűlésnek ez a joga belekerült az alapszabályokba. A csúf ügynek egy másik hajtása is olvasható volt a lapokban. Több hitközségi tagot elítéltek első fokon, mert hamis tanukat béreltek fel a rabbi ellen. Mindkét fél azt mondja, hogy neki van igaza. Ám az ügy olyan szomorú, hogy alkalmazható rá a kijelentés: ha mindkét félnek van igaza egy ügyben, akkor az rendesen irreparabilis. De emlékeztet arra az anekdotára is: Egy zsidó megbotránkozva elmondja, hogy milyen hírek szaltingóznak az ő rabbijukról. Valaki ellenvetést tesz: „Hátha mindez nem is igaz?“ Amire az illető azt feleli: „Mi az, hogy nem igaz? Hát nem elég, hogy beszélnek, még igaz is legyen?“

TOKAJI	ABOROK	LERAKAT
KIRÁLYA	FUCHS	V. NÁDOR U. 5
TOKAJI	A KORONÁJA	TEL: 81-2-74
FUCHS		TOKAJI MINTAPINCE
		FUCHS LÁSZLÓ

Olvasom

Az új fővárosi rendelet szerint nem szabad koldulni. Mindenki örülne, ha el lehetne intézni adminisztratív úton ezt a kérdést. Spector jiddis írónak van egy novellája, amely ezt a címet viseli: „A snorrerok sztrájkja.” Elmondja, hogy egy ember szükmarku volt a koldusokkal szemben és amikor a leányát férjhez adta és természetesen azt akarta, hogy szegény emberek is jöjjenek részt venni a lakodalmon, amint, ez a zsidó hagyomány szerint illik, — a snorrerok bejelentették a sztrájkot. Az örömapa egészen kétségbe volt esve, amíg sikerült a sztrájkolókat lekenyerezni — hussal. Most természetesen senkisésem esnék ily esetben kétségbe, mert a mai viszonyok mellett a családhoz tartozó vendégek is — snorrerok.

Olvasom

Max Brod „Reubeni herceg” regényét Gerhard Rosenbaum dramatizálta. A darab ősbemutatója a kölni zsidó kulturális egyesülés égisze alatt zajlott le és olyan sikert aratott, hogy a Max Pfeffer Verlag elhatározta, hogy Ausztriában, Csehországban is bemutatja.

Olvasom

Két Németországból elűzött zsidó tudós: Blumenthal és Jacobs orvosprofesszorok korszakalkotó felfedezése foglalkoztatja a világ orvosait. A két tudós új rákgyógy-módot talált fel és az eddigi kísérletek fényesen beváltak. Az új eljárás tudományos ellenőrzésénél szerzett tapasztalatok reményt nyújtanak arra, hogy a két zsidó tudósnak sikerülni fog az emberiség egyik legszörnyűbb rémét leküzdeni.

A vallásokt. ügyoszt. új előjárója

Dr. Spitzer József kormányfőtanácsos, a vallásoktatási ügyosztály előjárója lett. Dr. Spitzer József, a budapesti ügyvédi kar ismert kiválósága, ki a zsidóság iránti lelkesedését édesapjától, felejt-

fennállásának százéves fordulója
alkalmából

PALESZTINÁBA

kedvezményes utazásokat rendez
mélyen leszállított áron

Indulások **augusztus 5-től szeptember 2-ig** a

GALILEA és GERUSALEMME

express szalongozósokkal — **h e t e n k é n t.**

I. osztály oda-vissza teljes ellátással P 410
Turista-osztály „ ” „ ” P 225
(kizárólag külső 2-4 ágyas kabinokban)

Szigoruan orthodox kóser ellátás.

A hajójegyek visszautazásra érvényesek december 16-ig.

Felvilágosítással szolgál:

LLOYD-TRIESTINO

BUDAPEST,

VII., Thököly út 2. és IV., Váci ucca 4.

hetetlen, nagynevű Spitzer D. H. szerkesztőtől örökölte. Dr. Spitzer József a lipótvárosi templomkörzet újjászervezése s az új kerületi iskola létesítése körül hervadhatatlan érdemeket szerzett.

CSERGŐ HUGÓ GYÁSA. Hönig Antal kereskedő, volt szfőv. bizottsági tag, az Erzsébetvárosi kör alelnöke, aki évtizedeken keresztül volt tagja a hitközség képviselőtestületének — 72 éves korában elhunyt. Temetése július 27-én volt a rákoskeresztúri temető halottasházából nagy részvét mellett. Az elhunytban Csergő Hugó a jeles író, a hitközség főjegyzője fivérét gyászolja.

A **XXII-İK KÖZSÉGKERÜLET** (impozáns közgyűlése múlt hóban zajlott le Szegeden dr. Biedl Samu elnöke alatt. A nagyjelentőségű közgyűlés jegyzőkönyve, mely most hagyta el a sajtót, valóban érdekes olvasmány. Igazi történeti dokumentum, amely szemlélteti azt a heroikus küdelmet és a Biblia szellemében végzett kulturális munkát, amit a XXII-ik községkerület a magyar zsidóság jövője érdekében kifejt.

Nem olvasom

A Balaton környékén általános a panasz, hogy nem megy jól. Idegenek nincsenek, a vidékiek spórolósak, a köztisztviselők üdülőke csoportosulnak és a legkönnyebbkezü rétegnek: a fővárosi zsidóságnak nincsen pénze. Emlékeztünk arra a különös talmudi mondásra: „Csak az az igazi csapás amely egyaránt érint zsidókat és nem zsidókat.“ E megállapítás értelmében most már igazán csapás, hogy a fővárosi zsidóknak elfogyott a pénzüik, mert a balatonmelléki nem-zsidóknak sincs ennek következtében.

Olvasom

VIII. Edward legutóbbi weekendjét Sir Philip Sassoon, légügyi államtitkár Trentpark-i birtokán töltötte. Sir Sassoon régi indiai zsidó családból származik...

Nem olvasom

Bizonyára kevesen tudják, hogy a madridi spanyol zsidóság legtiszteltebb alakja: professor Ignazió Bauer — magyar származású! Amikor nemrégiben egy zsidó újságíró Madridban járt, ismerősei a kövekező szavakkal figyelmeztették Bauer professzorra: „Okvetlenül fel kell őt keresnie, mert ő a mi pápánk...“ Az újságíró leírja, hogy mély benyomást tett rá Bauer professzor, aki levelezésben áll a világ minden jelenősebb zsidó központjával és atyai jótevője, utbaigazítója, segítője a Spanyolországba vetődő zsidóknak. A madridi hitközség legfőbb tekintélye, de ugyanakkor ő gondoskodik a spanyol fennhatóság alatt álló marokkói zsidó hitközségek ügyéről is. A beszélgetés során Bauer professzor megjegyezte, hogy végeredményben az egész világ zsidóságának gondjával foglalkozik, saját családjában azonban ő az utolsó zsidó. Ugyanis: egész családja, tehát összes testvérei is már régen áttértek a katolikus vallásra. Ő maga Madridban született, de atyai nagyatyja magyar, még pedig budapesti zsidó volt, aki a múlt század második felében Franciaországban, majd innen Spanyolországba vándorolt. Atyját, aki már Spanyolországban született és nagy tudós volt, 1900-ban a spanyol szenátus, tehát akkoriban az ország legmagasabb politikai testülete, tagjává választotta és mirt a vezető

spanyol politikai személyiség halt meg, akit a királyi udvar is számos ízben szívesen látott vendégül.

Olvasom

A „Fränkische Kurier“ közlése szerint a frankfurti törvényszék hat heti fogházra ítelt egy zsidót, mert ez a vilamoson barna nadrágban és csizmában utazott és így az öltözete — részben alkalmas volt arra, hogy őt S. A. embernek nézzék. A vádlott előadta, hogy ő a nadrágot befestette, de a hosszas használat következtében a nadrág visszanyerte eredeti „náci-barna“ színét. Ez a védekezés volt a szegény ember veszte, mert a törvényszék „durva hanyagság“ címén mondta ki az ítéletet. x

DR. KECSKEMÉTI GYÖRGY lett a Pester Lloyd felelős szerkesztője az 54 évig működött dr. Friedrich Tivadar távozása után. A kitűnő, zseniális újságíró szeretettel üdvözljük új, felelősségteljes posztján, ahol biztosan jól meg állja helyét a tudós makói főrabbi fia, aki egyszersmind a nemrég elhunyt áldott emlékére nagyváradi főrabbi: Kecskeméti Lipót dr. unokaöccse.

BOSNYÁKTÉRI TEMPLOMKÖRZET. A Bosnyák-téri körzet templomi előljárói és előljáróhelyettesei Rechnitzer János vezető templomi előljáró elnöke alatt ma tartotta első értekezletét, melyen résztvettek Mezőfi Vilmos körzeti elnök is. Elnök üdvözli a megjelent előljárókat, különösen a körzeti elnököt, kiemelve ama kitüntetését, amely a körzetet érte, amikor a hitközség előljárósága őt az intézményi ügyosztály helyettes előljárójává választotta. Ezen választás egyúttal megtisztelő a Bosnyáktéri Körzet összes zsidósága részére. Elnök ismerteti a templomi előljárói állással járó összes kötelezettséget, amit a jelen volt összes előljárók tudomásul vettek, s elhatározták, hogy mindent megtesznek az istentiszteletük méltó és áhítatkeltő lefolytatása céljából, azokon minél nagyobb számban résztvesznek, továbbá úgy mint eddig, ezentul is minden péntek esti és szombat délelőtti istentiszteletekre külön meghívassanak a templomegyesület előljáróságának tagjai.

Felcserélt szerepek

Egy kicsiny fürdőhelyen, ahová idegileg megviselt emberek jönnek pihenni, egy paciens felkereste az orvost és ahogy fáradtan a székre rogy, a következőket mondja:

— Rettenetes! Borzalmas! Doktor ur segítsen rajtam, ezt nem lehet kibírni!

— De nyugodjon meg uram — mondja az orvos szeretetreméltóan. — Csak nyugalom! Ezt az idegek okozzák. Ön tudja jól, hogy a kura ideje alatt legfontosabb a nyugalom!

— Nyugalom, igen nyugalom — mondja irónikusan a beteg. — Önnek könnyű ezt mondani: nyugalom. De a szívem ezalatt majd kiugrik a helyéről. Az ember elvesztheti az eszt!

— Csak nyugodtan, nyugodtan kedvesem, mutassa a pulzusát.

— Pulzust, mit ér a pulzus? A vérem úgy érzem ki akar ugrani minden pillanatban a szivemből, mint a forrongó tenger, nem hagy nyugodnom.

— Csak nyugodtan — mondja az orvos — csak számoljon nyugodtan, tizen-nyolc, tizenkilenc, husz... alszik Ön éjszaka? Van étvágya?

— Enni, aludni... ilyen helyzetben lehet aludni? Ha az ember elovassa naponta az ujdonságokat, lehet akkor egy falatot is lenyelni? Hahaha! — a paciens hisztérikusan nevetett.

— Nyugodtan, nyugodtan kedves barátom. Nem szabad úgy felizgatni magát. Itt van, szagolgassa csak ezt a kis üvegcsét. Na, ugye már jobban van?... Tulajdonképpen milyen ujdonságokat beszél Ön?...

— Nos hát a Hitlerországról. Lehet ezt nyugodtan olvasni, hogy ezernyi testvérünket egy pokolban kinnözzák, ellehet-e azt nyugodtan olvasni, hogy milliónyi hóhér kinnözza az emberek száz ezreit és a halálos kard lebeg fejük fölött. És mindezt büntetlenül, anélkül, hogy visszahatna rájuk, minden jog és igazság arculesapásával? Ordítani kell a fájdalomtól és elkeseredéstől...

— De kedves uram... Ön egy paciens most... Ön pihenni jött ide... Önnek kimélni kell szívét... Nem szabad ujságot olvasnia... mit törődik Ön az ujdonságokkal?...

— Jó, hát meggondoltam a dolgot. Elkerülöm majd az ujságokat. Nem járok kávéházba, kerülni fogom a lapokat, mint az ördögöket is. De emberek vagyunk és még hozzá zsidók is. Azok a zsidóüldözések mégis szívünkig hatolnak, amelyek a Harmadik Birodalomból jön-

nek. Vonz és csábit bennünket az, hogy mégis vessünk egy pillantást a hírekbe... Legalább félszeggel. És az ujságok olyan híreket hoznak, amelyek úgy hasítanak a szivbe, mint késszúrások. Egyik hír izgalmasabb, mint a másik. Hiobhírek. Bestiálításról rettentő részletek. És mindez ma. Igen ma! 1935-ben! Hallja doktor ur 1935-ben. Nézze meg a naptárt 1935-öt irunk! — A paciens felugrik a székről és a naptárra mutat...

— De nyugalom, csak nyugalom barátom — mondja az orvos — hagyja csak a naptárt. Edzeni kell magunkat, uralkodni kell magunkon. Vegyen példát rólam. Én is zsidó vagyok, német zsidó, még hozzá orvos, akit gunyoltak, leköptek, kirugtak... Tanár voltam a frankfurti klinikán. És most orvos vagyok ezen a kis jelentéktelen fürdőhelyen. Többet éltem át a magam sorában, mint Ön talán. Az egész inkvizíciót! Mit inkvizíciót? Gyenge szó ez ahhoz. Minden szó, mint például középkor, barbarizmus, tortura, pokol — csak gyenge szavak, nem adják vissza mindazt a borzalmat, ami ott történik. Még nem találták meg a kellő szót, ami a borzalmakat kifejezze...

Az orvos kezei reszkettek. Ajkai remegtek.

— Csak nyugalom, doktor ur, csak nyugalom, — mondja a paciens. — Egy orvosnak nyugodtnak kell lenni. Egy orvosnak uralkodni kell magán.

— Igen, Önnek könnyű nyugalmat mondani — mondta az orvos, nehezen lélegezve. — Önnek könnyű mondani, hogy uralkodjunk magunkon... de ha átélte volna a rémségeket. Egy düsseldorfi ismerősöm, aki a matematika professzora volt koncentrációs táborba került, mert 179 lányon követett el erőszakot. Pont 179-en... Hahaha!...

Az orvos hisztérikusan nevetett.

— Csak nyugalom, nyugalom, doktor ur! Mi történt Önnel? Szagolja csak azeket a cseppeket?...

— Jó, most már megnyugodtam. Nyugodt, mint a világ lelkiismerete. Nyugodt, mint a Népszövetség. Nyugodt, mint a világ igazságossága. Nyugodt vagyok. Nyugodt, mert a német hitközségek is nyugalomra intenek. Olvasta a berlini hitközség legutóbbi utasításait? Nyugodtak akarunk lenni. Méltóságteljesen hallgatni akarunk. Bujjunk el méltóságteljesen és ne lássanak bennünket a napvilágon. De a nyugalomtól meg kell örülni. A sziv-

nek ki kell ugrani helyéből. Meg kell örülni...

— Csak nyugalom, doktor uram! Edződni kell. Nem szabad ujságot olvasni. Minek Önnek a sok ujdonság?

— Ne olvassak ujságokat? Mit csináljak tehát? Emberek vagyunk elvégre, kulturemberek. Nem lehet a vakot adni, a zsidóság nagy németországi tragédiájával szemben! Miért dolgoztunk, harcoltunk, reméltünk? És most? Minden odavan. Civilizáció, kultúra, emberi jogok — hova lett mindez?... Rettenetes ez! Borzalmas!

Az orvos elájult és a székre esett. Minden tagjában remegett. A paciens nem tudta, mit tegyen.

— De doktor uram, nyugodjék meg.

Szorgolassa csak ezt a kis üveget. Oh jaj, idegroham. De doktor uram, legyen erős, igyék egy kis vizet... így...

A paciens gyengéden a kerevetre fektette az orvost. Azután kinyitotta a rendelő ajtaját és kiszólt a várószobába a többi paciensekhez:

— Az urak és a hölgyek, akik a doktor urhoz jöttek, sziveskedjenek távozni. A doktor ur ma nem fogad tovább...

(Ne—nk.)

Egy utolsó mohikán

A háború előtti Poroszország, amelyben zsidó nem lehetett tartalékos tiszt és állami hivatalban csupán a törvényszéki tanácsos rangjáig vihette, mai szemmel nézve számos olyanféle jó tulajdonsággal rendelkezett, amelynek csak ma jövőnk tudatára. Igazságosság, disziplina és százszázalékos jogbiztonság voltak az uralkodó elvek; s ezeknek köszönhető a porosz zsidóság nagy gazdasági és kulturális emelkedését is. A hajdani, nem mindig igazságosan kifizűzött junkenekkel a zsidók kitűnően tudtak dolgozni: amellet éppen a porosz nemesség körében számos olyan tudományos és művészi képzett férfiú akadt, akik a hasonló műveltségű zsidókkal szívesen érintkeztek és tartós barátságra is léptek.

Mindez kitűnően kiviláglik Fedor von Zobeltitz, az ismert író „Szerettem élni!” című, az Ulstein-vállalat kiadásában nemrég megjelent posthumus munkájából.

Zobeltitz, aki maga igen régi nemesi családból származik, az átalakulás után is igazi porosz-nemesi hűséggel kitartott régi zsidó barátságai mellett és könyvében mély tisztelettel emlékezik meg Paul Lindauról, valamint Julius Stettenheimről, Löwensteinről és Adolf L'Arrongéről, Brahm és Reinhardt előkészítőiről. Zobeltitz, mint „rég kedves barátjáról” emlékezik meg Georg Witkowski tanárról is, Harden Miksa fivérééről, aki egyike volt a német bibliophil-könyvkiadás nagy felvirágoztatóinak. Mély hálával adózik egy másik barátjának, Martin Bresslauernek aki valósággal szellemi vezetője volt a tudományos régiségkutatásban; s lelkes szavakban dicséri barátja érdekes egyéniségét és fedhetetlen jellemét. Hasonló entuziazmussal szól a zseniális Albert Ballin-ról, a korszakalkotó „Hapag” hajózási társaság megalapítójáról, Gersonról, aki az egész német hölgyvilágnak. Augusta királynőt beleértve, diktálta a divatot, s végül Emil Rathenau az A. E. G. megalapítójáról. Fedor von Zobeltitz könyvében ragyogó színekben kel életre a háború előtti Berlin, a maga felvilágosodott, kifinomult szellemével, amelynek oly rengeteget köszönhet a zsidóság, s amelyben egy Max Liebermann, egy Walter Rathenau érkezett el fejlődése és munkássága zenitjére. Az ilyen könyv és az ilyen szellemű író ma csak vigasztalást jelenthet mindnyájunk számára.

Olvasom

Nagy feltűnést keltett Gandhinak az a nyilatkozata, amelyet fiának áttérése dolgában tett. „Én tisztelem a mohamedán vallást — így hangzott a nyilatkozat — de az én fiam nem azért hagyta el az indusok ősi vallását, mert meggyőződése szerint a mohamedán vallás jobb és erkölcsösebb, hanem azért, mert ott több anyagi hasznot remél. Figyelmeztetem a mohamedán barátaimtól, hogy őrizkedjenek a fiamtól.” Ime a hitcserék lélektana.

Két agglegény emlékére

Nemrég hagyott itt bennünket a *kis Berkovits*. Harminc évvel ezelőtt még Szombathelyen ismertem meg a megboldogultat. Valami üzleti ügyben járt ott, ha jól emlékszem borkereskedő volt, de már akkor valami tisztséget viselt Frankl Adolf házában. Hogy került Franklékhöz, nem tudom. Valószínűleg közismert jóságuk és vendégszeretetük révén. Ő olyan ajtónálló féle volt a Frankl házban. Az előszobában elfogott mindenkit és irányított. Eredeti ember volt a *kis Berkovits*. Hűséges és megbízható famulusa Frankléknak, az előkelő házban soka látott és hallott, de még többet hallhatott, ami mindenesetre diplomáciai érzékre s erős karakterre vall. Legszebb szerepe volt azonban a központi bizottság ülései alkalmával. Ő szolgálta fel az üléseken a nagyszerű teát és házisüteményeket. A ház úrnője megfelelőbb emberre nem bízhatta vendégszeretetét, mint a *kis Berkovits*ra. Boldogan, kipirult arccal sürgött-forgott az asztal körül és nagy gondossággal szolgálta ki a vendégeket. Ilyenkor volt elemében a *kis Berkovits*, aki bizony most nagyon hiányzik ezeken az üléseken és valahogyan úgy érzem, hogy vele együtt egy darab a régi, jó világból is eltűnt. Zichaunau jitheje liwrocho!

A másik eredeti agglegényt pedig a múlt héten temették el nagy tisztességgel. Ez a Kazinczy-utca környékén közismert *Manó*, hivatalosan, mint ezt gyakran kezeim között forgott irásaiból konstatálhatom, Weinberger Mór. Foglalkozására nézve rikkancs volt. Talán az egyedüli a fővárosban, aki szigorúan szombatot tartott és szegény ember létére áldozatkészséggel lemondott a szombati és ünnepnap

keresetéről. Eredeti, köpcös és beteg testű figura, aki hol sirt, hol nevetett. Legtöbbször azonban sirva nevetett. Amikor így rendes szokása szerint sirva elfogott az utcán, megvigasztaltam. — Manókám, ne sirj, mert ha itt a földön rosszul is megy sorod, te mint szenvedő cadik, a túlvilágon bizonyosan jó helyre fogsz kerülni. — Igazán? — kérdé felragyogó arccal és kabátujjába törölte könnyes szemeit, hálából elkapta kezemet, hogy megcsókolja. Igaz, hogy volt is sirnivalója szegény Manónknak, mert rajongásig szerette édesanyját, aki vele együtt állandóan betegeskedett, ami miatt annyira el volt keseredve szegény Manó, hogy dacára vallásos érzületének, gyakran foglalkozott öngyilkossági gondolatokkal. Ilyenkor mindig felkeresett engem és valósággal sájlet csinált, megbocsátja-e neki a Mindenható, jó Isten, ha végezne keserves életével. Én persze óva intetem ettől a ballépéstől és keményen rászóltam, hogy ennél nagyobb bűn nincs és aki ezt elköveti, annak a túlvilági életben nem lesz része. Ettől nagyon megijedt Manó barátom és valószínűleg azt gondolta, ha már itt olyan kevés része van a jóból, a reá váró túlvilági részt nem akarja kockára tenni és elállott sötét gondolatától de mindig csak egy ideig.

Most azután természetes halállal múlt ki szegény Manó a Szent László kórházban. Vele fővárosunk egy érdekes specialitása tűnt el — a *szombattartó rikkancs*. Nem hiszem, hogy még egy volna. Így ismerte őt a budapesti Tiferesz Bachurim is és megkülönböztetett tisztelettel rendezte Manó temetését, amelyen a halotti ruha kikészítéstől a sirásásig mindent az ifjúság tagjai végeztek, agglegény cadik kollegájának, akinek beteg testébe

több mint 60 éven át minden nap egy misztikus vallásos lélek járt hálni. Nyugodjék békében, boldogult édesanyja mellett, akit, mint hűséges fiú, rajongásig szeretett és tisztelt. (K. D.)

Érdekes fajvédelmi eset

Mediás nincs Németországban, hanem Romániában és különösen az Impérium óta fontos ipari centrummá fejlődött Sighisoara környékén. Szóval Románia szász-lakosságú „viharkörzetében.” A romániai szászok szeretik az üzletet, szeretik a zsidó pénzt is, azonban — ha nem jár rizikóval a dolog — szívesen játszó ki magukat Hitlernél is nagyobb hitleristáknak. Berendezkedtek a német recept szerint és fajelméletet diktálnak — az utcán. Persze nem „érdekkel,” és logikával, hanem — fejbeveréssel. Ilyen fajvédelmi verekedést rögtönzött a napokban, a város jobbszándékú közönségének legnagyobb felháborodására egy Schuster Hans nevű Westen-gyári alkalmazott Hitlernek ez a mediási helytartója a nyílt utcán megtámadta Zoufal István mérnököt, hogy hogyan mert „zsidó létére” egy keresztény lányt feleségül venni. Dulakodni akart, amit azonban a mérnök jelenlévő menyasszonya, aki különben országos hírnő tornász-bajnoknő, megakadályozott, a járókelők segítségével.

Miután a hadirokkant mérnök a hatalmas termeltű támadóval nem bírta volna el.

Az eset megértéséhez tartozik, hogy a nevezett támadó közismert izgága, hangoskodó antiszemita és a mérnök menyasszonyát felelősségre vonta: hogyan mert keresztény lány létére zsidó férfihez feleségül menni. Pénzt ajánlott fel, hogy azonnal hagyja el a várost.

A közkedvelt mérnök, aki különben a „Medgyesi Lapok” című hetilap szerkesztője és több nagy erdélyi napilap munkatársa, menyasszonya társaságában elindult az előtte ismeretlen hivatlan pró-

kátor felkeresésére. Midőn találkoztak, és a mérnök felelősségre vonta a sértetgetőt, az hangosan szitkozódva büdös zsidónak, csaló gazembernek nevezte és minden további nélkül verekedni kezdett. Sőt követte őket egy magánlakásban is, ahol újból ismételte kifejezéseit, megtoldva azzal, hogy neki megbízatása van és hogy ők a fajkérdést megoldják Romániában. Sőt, amikor a mérnök figyelmeztette a magáról megfélemedezett eljárását nemcsak a rendőrségnek, de a Westen gyár igazgatóságának is jelenteni fogja, nyomdafestéket nem tűrő szavakkal szitkozódott a zsidókról, nem véve tekintetbe, hogy a lakásban két nő is van. Megtoldva kijelentéseit azzal, hogy a mérnök hiába megy a gyárba, mert az egy keresztény vállalkozás, amely zsidókkal nem érintkezik, azok maguk is antiszemiták és zsidóknak az országban helye nincs.

Zoufal mérnök az esetet bejelentette úgy a rendőrségen, mint a Westen gyár igazgatóságánál is és elégtételt kért. Az ügy érdekességéhez tartozik, hogy a mérnök nem is zsidó.

Eddig tart a valóban felháborító és mélyen elítélendő esetnek riportrésze:

Most jön azonban a: — Zoufal. Az ugyanis, hogy kiderült, hogy ez a Zoufal nevű mérnök „zufalig” nem is zsidó, hanem római katolikus egyház kebelébe tartozik és a Citron bőrgyárnak volt esztendőkön át vezető mérnöke. A „zsidóverést” produkáló izgága Hans Schuster tehát mellé fogott és egy keresztényen töltötte ki fajelmélete vérszomjuságát. Valószínűnek tartjuk, hogy a mérnök keresztény ugyan —, de azért nem árja. Ez semmit sem von le abból, hogy az ilyen mediási schustereket alaposan meg kellene rendszabályozni.

MINDEN ÚJ KÖNYVET MEGKAPHAT magyar, német, francia és angol nyelven Lukács kölcsönkönyvtár és könyvkereskedésében, Budapest, V. Nádor u. 8. Telefon: 80—6—37. Olcsó helybeli és vidéki előfizetési díjak! — Házhoz szállítás.

A legfelső bíróság kórházépítésre kötelezte a nyitrai zsidó szentegyletet

Egy hagyatéki per érdekes fejleményei

Mintegy tíz évvel ezelőtt pert indítottak a Nagytapolcsányban elhunyt Adlerházaspár milliós hagyatéka ügyében az örökségből kihagyott rokonok. Az egyre dagadó perek megjárták a különböző bírósági fórumokat, míg végül most a legfelső bíróság másodszor foglalkozott az ügygel és végleg elutasította a rokonok keresetét.

Tíz évvel a világháború előtt Adler Izsák földbirtokos és felesége végrendeletet készített, amely szerint a vagyonuk nagyrészt, 20.000 koronát és 100 hold elsőrangú földet, a nyitrai zsidó szentegyletnek hagyományozták azzal a meghagyással, hogy a szentegylet öt éven belül köteles kórházat építeni s annak fenntartásáról gondoskodni. A végrendelet megállapította, hogy a szentegylet csak akkor kaphatja meg az örökséget, ha igazolni tudja, hogy a kórház részére telket vásárolt és legalább hat beteget ápolnak már a kórházban. Kikötötték, hogy a végrendeletet nem szabad perrel megtámadni, mert a pereskedő fél nyomban elveszti minden jogigényét a hagyatékra.

A nyitrai zsidó kórház mindeddig nem épült fel, annak ellenére, hogy évekkel ezelőtt nagyarányú akció indult meg a kórházépítés érdekében. Az akció azért feneklett meg, mert a megindított perek folyamán úgy látszott, hogy a szentegylet pernyertes lesz.

A pert az egyik rokon, Stahl Bernát indította meg, úgynevezett próbapert, amelynek sikere esetén a többi húsz rokon is perrel támadta volna meg a hagyatékot. Stahl annak megállapítását kérte a bíróságtól, hogy teljesítette-e a szentegylet a végrendeletben kikötött kötelezettséget. Így akarta megkerülni a végrendelet ama rendelkezését, hogy azt megtámadni jogigényekkel nem szabad. A per során a szentegylet azzal védekezett, hogy legyőzhetetlen akadályok merültek fel a kórházépítés elé, de bár kórházat nem épített, nagy mértékben segíyezi a szegény és beteg zsidókat. A bíróságok a védekezést figyelembe vették és annak értelmében döntöttek, de a legfelső bíróság új eljárást rendelt el.

Igy került vissza az ügy a pozsonyi felső bírósághoz, amely úgy döntött, hogy a szentegylet egy éven belül köteles fel-

építeni a kórházat, a végrendelet utasítása értelmében. Egyidejűleg elutasította Stahl második keresetét, amely a vagyon visszatérítésére vonatkozik. Mindkét fél ismét a legfelső bírósághoz fordult, közben pedig a szentegylet — nehogy a költségek teljesen felemésszék a vagyont — egyezkedést kísérelt meg a rokonokkal, de sikertelenül.

Az ügy a legfelső bíróság végleges ítéletével ért véget, amelyet most hirdettek ki. Eszerint a szentegylet köteles három éven belül felépíteni a kórházat és végleg elutasítja az örökség visszatérítését követelő keresetét. Egyben kimondta a legfelső bíróság, hogy a per költségeit kölcsönösen megszünteti és a felülvizsgálati költségekben a felperest marasztalta el. Így a pereskedő rokonok póruljártak, mert az egyezkedés során 130.000 koronát ajánlott fel számukra a szentegylet, amit nem fogadtak el.

A harmincágyas kórház terveit különben már jóváhagyták, a szükséges tőke is együtt van és így valószínű, hogy rövidesen felépül a nyitrai szentegylet kórháza.

Szünidei gyermeknyaralattás

Az Izr. Szünidei Gyermektelep Egyesület jul 1-én és 2-ikán indította utnak a nyaralógyermek első csoportjait Diósjenőre és Balatonboglárra, kik 4-4 hétig üdülnek a telepeken. Augusztus havában újabb csoportokat fog telepeire küldeni, miután az igénylők száma sokkal nagyobb mint az elmúlt évben. E nagy összeget igénylő akció céljaira ezúttal is kéri az egyesület a nemesszívü emberbarátok segítségét. Adományok küldhetők az Angol Magyar Bank r. t. és a Magyar Ált. Hitelbank r. t. központjánál levő folyószámlájára, valamint a 25.418 számú postatakarékpénztárnál levő csekk-számlára.

Új rabbi kinevezés

Dr. Katona József okl. rabbit a pesti izr. hitközség előljárósága ez év július 1-ével központi tisztviselőnek alkalmazta az ifjusági és társadalmi ügyek segéd-rabbi előadóját.

KLEIN GYULÁNÉ

Meghalt a Mikéfe nagyasszonya, a magyar zsidóság ismét szegényebb lett egy áldozatos, nagyszivű, tisztalelkű asszonnyal. Szive egész melegével, alkotó tettejének minden energiájával páratlan műveltségével, és tudásával azon dolgozott és fáradt egy életen át, hogy egy zsidó intézményt felneveljen. És ez sikerült is: a Mikéfe-palántából sudár száfa lett — de elköltözött a gondos kertésznő, aki nyesegette, ojtogatta, szélről is védte, ápolta ezt a szép intézményt. Az a megrendült, őszinte gyász, amely Klein Gyulánét a sirig elkísérte és sirja körül lebeg — mutatja legjobban, hogy mit veszített a Mikéfe és mit veszített az egész magyar zsidóság Klein Gyuláné halálával.

Hová vándoroltak ki a német zsidók?

A Centralverein Zeitung július 16.-i számában dr. Ervin Ramiez összeállította a világ zsidóságának statisztikáját. Ebből kitűnik, hogy Európában 9.736.000 zsidó él, Afrikában 560.000, Amerikában 5.031.000. Ázsiában 936.000. Ausztráliában 28.000: ö s s z e s e n 16.291.000. A statisztika beszámol arról is, hogy Németországban az 1933. június 16.-i népszámlálás alkalmával még 499.000 zsidó élt. A legutolsó népszámlálás azonban már csak 409.000 németországi zsidót tüntet fel, vagyis három év alatt mintegy 96.000 zsidó vándorolt ki Németországból.

Legutóbb a német zsidóság központi vezetősége hivatalosan kimutatta, hogy hova vándorolt ki ez a 96.000 zsidó.

Eszerint

Keleteurópába	18.000
Palesztinába	34.00
Tengerentúlra	22.000
Nyugateurópai államokba	22.000

Összesen 96.000 zsidó vándorolt ki az utolsó három év folyamán Németországból.

Hacsek és Sajó a temetőben

Most hogy két napon keresztül itt szerepeltek nálunk a budapesti kabaré deszkák ismert művészei, kétségkívül hallgatóiknak a jóízű kacagás néhány óráját biztosították. Itt volt Békeffy László a kitűnő konferanszier és itt volt a tulságosan népszerű „Hacsek és Sajó“- szám személyesítője Komlós Vilmos és Hercegh Jenő. A kabaré társaság innen tovább ment ardeali körutjára és ezuttal első ízben fog a társaság fellépni Bucarestiben is.

A magánéletben is kedélyes pesti művészek itteni tartózkodásuk során nagyon kegyeletes kötelességüknek tettek eleget. Az annak idején híres Nagy Endre kabaré egyik legremekőbb karakterszínésze, a magyar parasztot pompásan karikírozó Boldizsár Andor színész az itteni Rulikovszky temetőben nyugszik. Boldizsár a háboruban az orosz fronton megbetegedett és vérhassal szállították az itteni kórházba. A szerencsétlen színész 1917-ben kiszenvedett. Ennek a színésznek sírját keresték fel a pesti művészek és virágot helyeztek a sírhantra.

Nem érdektelen, hogy a budapesti színésziskolákban most is közkézen forog néhány olyan fénykép, amely a legjobb magyar paraszthalakításokat örökíti meg. Ezek mind Boldizsár Andor szerepeiről készültek. Békeffy László most itteni tartózkodása alkalmából ki akarja nyomozni Boldizsár Andor származását. Ez sikerült is neki. Kiderült, hogy az oradeai születésű Boldizsár Andor, a magyar paraszt híres alakítója eredeti alakítója Münz Adolf volt...

(Szabadság, Oradea).

A LLOYD TRIESTINO centennáriuma alkalmából rendkívül kedvezményes, olcsó utazásokat rendez Palesztinába Triestből hetenként induló hajókkal, tengerrenéző kabinokban, kitűnő ellátással, I. osztály oda-vissza 410.— P, turista osztály oda-vissza 225.— P. Az olcsó árak mellett még arra is felhívjuk t. olvasóink figyelmét, hogy a turistaosztályn is csupa 2-4 ágyas külső kabin van. Felvilágosítással szolgál a Lloyd Triestino, Budapest, VII. Thököly-ut 2 és IV. Váci-u. 2.

NAHUM SOKOLOV:

A chelemi magid a pokolról

A németországi lömegmozgalmak és a náci propaganda sikere kétségtelenül azoknak az új mágusoknak az eredménye, akik az emberek tömegeit meg tudják győzni mindenről, amiről épen meg akarják győzni. De csak a tömegeket győzhetik meg, mert a tömegszuggerációra feltétlenül szükség van. Egyénenként és egyenként nem lehetne őket meggyőzni. A tömegszuggeráció hatása alatt a hangos demagóg minden meggondolás nélkül bebeszélheti hallgatóinak amint zsidóul mondani szokták — hogy egy tehén repült keresztül a háztetőn és a tömeg megrészegeve a szónok hangjától és szinte elvarázsolva az „elvtárs“ hazugságainak az erejétől, kidüllesztli szemeit, feltekint az égre és szinte mutatja: „Nini, ott a háztetőn, ott repül a tehén, akár egy madár“ ...

Már a talmud is mondja, hogy az ajkak görbeségének nagy az ereje. Sokféle stilusa van a szájepidemiának: térítő, üzletszerző, választási, propaganda és hasonló jellegű szájművészetet ismerünk. Nálunk zsidóknál a magidok (az orosz-litván zsidó hitszónokok jellegzetes típusa) a maguk sajtószerű éneklő szónoklataikkal külön stílust teremtettek. Emlékszem a chelemi magidra — áldott legyen az emléke — akit az ifjoncok, az u. n. maszkilok (felvilágosodottak) nevetésessé igyekeztek tenni. Chüche-üelület csináltak belőle. Egyik szónoklatában a pokolról beszélt. Dante kiskutya ahhoz képest, ahogy ő éneklő szavaival festette a pokol minden rémségét. „Talán nem hiszitek, bitangok, istentelenek, hogy tényleg van pokol?! — kiáltotta szónoklata közben — hát majd bebizonyítom nektek... Ismertétek Mapucsket, a híres Avrohom Marput. Ő sem hitt a pokolban. Tudjátok mi történt vele? — folytatta éneklő hangon a chelemi magid — amikor meghalt, elővették ezt a Mapucsket...“ és tovább énekelt a magid és festette a poklot. Nagyon nagy a pokol. Rabojsem! Olyan nagy, mint az egész világ. Millió üstöt fűnek. Egész erdők égnek az üstök alatt... (Akkor még csak fával fű-

töttek.) Megragadják szegény Mapucsket és bemártják egy ilyen üstbe és kivesszik és egy másik üstbe mártják...“ Így dramatizálta a tüzes szónok a jelenetet és szinte utánózta a rémes hangokat amelyeket a szegény áldozat hallatott a pokolban. Végül pedig diadalittasan így kiáltott fel a magid: „Nos, bitangok még mindig azt mondjátok, hogy nincsen pokol?“ Valami földöntúli csend borult az ódon beszámolóra, hallani lehetett a légy zümmögését. A hívek magukban befelé sirtak és jajgattak, a levegő izzó volt akár a pokol temperaturája. Amikor a magid lement a szószékről, egyik idősebb barátom egy Istentől elrugaszkodott maszkilt, odalépett a magidhoz, kezét nyújtott neki ezekkel a szavakkal: „Sólem áléchem chelemi magid, már régen került Ön ki a pokolból?! Néhány jámbor zsidó, akik ott álltak a közelben agyonlincselte a maszkilt. Már mint zsidó módra lincseltek meg — néhány pofont adtak neki, amelyekkel egész életén át büszkélkedett.

Valóban vakmerőség volt ez barátom részéről, mert a chelemi magid komolyan gondolta, amit mondott és nagyszerű szónok, valóságos zseni volt. Jó célokat szolgált. Ma, sajnos inkább rossz ügyek szolgálatában található az ilyen szónokzseni. A tömeg mindig ugyanaz, hisz, hagyja magát vezetni. A szájepidémia mindenkor uralkodik a tömegben.

Ne vegyék rossz néven tőlem, ha most egy kis tórát is beledobok ebbe a focsagésbe. Nem modern, bizonyos derásá íze van, de nem tehetek róla, szorosán hozzátartozik a szónoklás lélektanához. A Tóra elmeséli, hogy amikor az Uristen Mózes mesterünket a Fáraóhoz küldte, Mózes nem akart menni arra hivatkozván: „Én nem vagyok a szavak embere, nehézajkú vagyok“. Erre az Uristen fivérét Áront rendelte mellé, aki nagyszerű szónok volt és azt mondta: „Ő lesz neked száj gyanánt.“ Megboldogult rebbem ezzel kapcsolatban egy nagyon súlyos kérdést vetett fel: „Hogy van az, hogy mégis Mózes szól a Fáraóhoz? —

amint olvassuk. — „És szólt Mózes; ime én kimegyek tőled“. Miért ő beszélt, hiszen ott volt Áron, a kirendelt szónok? A válasz ez — mondotta az én mesterem, áldott legyen emléke: „Amikor az üzlet lényegére kerül a sor, a legnagyobb veszedelem, ha az ember mellett egy szónok áll, mert a szónok nagyon könnyen elszólhatja magát szónoki hevében. Ezért Mózes kezdett beszélni, ha nehezebbre is esett, de mégis megtalálta a kérdés lényegét. Ebből a tanulság, hogy jobb a nehézajkú, de tiszta és értelmes szó, mint a nagy szónok hatalmas szóárada a.“

A retorika kétségtelenül árnyoldala a mai politikai kulturának. A felületesség a hatás vadászat, a reklám, mind-mind undorítóan szolgálják a demagóg hazugságokat. Bizonyos, hogy a retorika nemes törekvések és magasztos eszmék elterjedését is szolgálta, bizonyos, hogy az embert az állattól éppen az különbözteti meg, hogy az ember beszél is, de ha meggondoljuk, hogy mennyit használtak az igaz próféták és hogy mennyivel többet ártottak a hazug próféták, hogy mennyi igazság áradt szét a világon az igaz, becsületes filozófusok szavaiból és mennyivel ezerszer több hazugság, hamisság terjedt szét a megtévesztő, megrészegítő demagóg szavakból, úgy meg fogjuk érteni a régi jó zsidó világ felfogását és kritikai érzékét, amely nagyon keveset tartott a szónokokról, az u. n. magidokról. A báldárser, a szónok nem nagy értéket jelentett. Akadt száz közül egy, nagytekintélyű, nagyudású rabbi, aki ezen kiváló erényei mellett prófétai lélek is volt és a szónokláshoz is értett, mint mondjuk, egy Rabbi Lévi Jichak, a berdicsevi, vagy a dubnói magid, a báldárser a zsidóknál olyan valaki volt, aki érdekelheti a tömeget, az asszonyokat, de aki nem feltétlenül szükséges. Nélküle is meg lehet a zsidó vallási élet. A tekintély központja a rabbi, a gaon, az ő nagy tóratudása, az ő nemes élete, éles esze. Mindezek a tulajdonságok szerzik meg számára

a nép feltétlen hódolatát. Kit érdekel az, hogy például a vilnai gaonnak, vagy rabbi Jichok Elchanen Spectornak, vagy rabbi Jehosuele Kuttnernek volt-e szónoki képessége, vagy erős hangja? Ez a kérdés szóbajöhetett, amikor kántorról beszéltek! A gaon, a zsidó nagy férfiú a maga egyéniségének a varázsával a maga szellemiségével uralkodott. Előfordult, hogy a gaon nagy szónok is volt. Ez persze nem ártott, a sידuch nem ment vissza, de nem ez volt a lényeg.

Emlékszem egyszer bócher korunkban, a talmudi előadás közben „be-benéztem“ rabbi Jonathan csodálatos derásá könyvébe, a „Jáárosz dövos“ című műbe. Valóságos szellemi élvezet volt ezt olvasni. Egyszer rajtacsípett a mester. Megkaptam a porciómat! „Bál-dárser akarsz lenni — kérdezte — vagy pedig a szemichát, a rabbiképesítést akarod?! A Jáárosz dövosból ezt nem fogod megkapni.“ És emellett tudni kell, hogy a „Jáárosz dövos“ egy igen mély gondolatokkal telt könyv, amely csupa talmudi tudás és charifusz.

A chaszidizmus aztán teljesen kihozta a divatból a szónoklást. A „rebbe“, a csodarábbi, a modern írók fantáziájában tart csak beszédet. Csak mozog, integet, csupa titok, költészet, amely szivből jön.

Mennyi humor és micsoda jiddis nyelv volt hallható egy-egy zsidó gyűlésen, az ember szinte minden tagjában érezte ennek a nyelvnek az áramlását, de a zsidók nem csináltak belőle nagy dolgot, amiként az olaszok sem csinálnak nagy dolgot az éneklésből — mindnyájan énekelnek.

Ezért, ha hallom, hogy itt vagy ott üresedésben van egy rabbiállás és a jelöltet „próbaszónoklatra“ hívják és azon az alapon döntenek: ha jó nyelve van, jó, ha pedig nem, akkor nem jön létre a parti — úgy mindig bizonyos ricinusolajízt érzek. Hol van az egykori zsidó észnek legalább a maradványa! Szájepidémia minden vonalon. Szónok, szónok, szónok. (N. nk.)

Felolvas szerkesztő és kiadó: Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE, Budapest, VI. gr. Zichy Jenő u. 43.

Telefon: Aut. 27-1-35. — Az előfizetés ára: egész évre 30 pengő, egyszerű papíron 20 pengő.
Postatakarékszám 14.760

NÁDOR (Neufeld Zoltán) NYOMDA Budapest, VI., Vörösmarty u. 47/a.